

اثربخشی قصه درمانی آنلاین بر تنظیم هیجان و سازگاری اجتماعی کودکان با اختلال خواندن در

طی شیوع کووید-۱۹

The effectiveness of Online Narrative Therapy on emotional regulation and social adjustment of children with reading disorders during COVID-19 Pandemic

Zohre sadat Toranji

Master's of Personality Psychology, Department of Psychology, Karaj Branch, Islamic Azad University, Karaj, Iran.

Leila Mobini *

Master's of Clinical Psychology, Department of Psychology, Shahrood Branch, Islamic Azad University, Shahrood, Iran. L.mobini@yahoo.com

Sajede Mokhtari

PhD Student in Psychology and Education of Exceptional Children, Faculty of Psychology and Educational Sciences, University of Tehran, Tehran, Iran.

Sahar Badri bagehjan

PhD student in Educational Psychology, Department of Psychology, Science and Research Unit, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

Roohallah Fathabadi

Ph.D. Psychology and Education of Exceptional Children, Faculty of Psychology and Educational Sciences, Allameh Tabataba'ei University, Tehran, Iran.

زهره سادات ترنجی

کارشناس ارشد روانشناسی شخصیت، گروه روانشناسی، واحد کرج، دانشگاه آزاد اسلامی، کرج، ایران.

لیلا مبینی (نویسنده مسئول)

کارشناسی ارشد روانشناسی، گروه روانشناسی، واحد شاهرود، دانشگاه آزاد اسلامی، شاهرود، ایران.

ساجده مختاری

دانشجوی دکتری روانشناسی و آموزش کودکان استثنایی، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه تهران، تهران، ایران.

سحر بدری بگه جان

دانشجوی دکتری روانشناسی تربیتی، گروه روانشناسی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

روح الله فتح آبادی

دکتری روانشناسی و آموزش کودکان استثنایی، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران.

Abstract

The purpose of this research was to determine the effectiveness of narrative therapy Online on emotional regulation and social adaptation of children with reading disorders during the COVID-19 Pandemic. The study method was a semi-experimental type with a pre-test-post-test design with a control group. The statistical population included all children with reading disorders in the medical centers of the 2nd district of Tehran in 2022. From among the target population, 20 boys aged 8-12 years were referred to the Rah Ahya Psychiatry Center were selected as the sample size using the available sampling method, and randomly assigned to the experimental group (n=10) and the control group (n=10). At first, both groups were evaluated by an emotion regulation checklist Shields et al(ERC)(1997) and the California social adjustment scale Thorpe et al(SAS) (1989). Online narrative therapy sessions were conducted in 10 sessions of 90 minutes during 5 weeks in the experimental group. In the end, both groups were re-evaluated. Data were analyzed using Multivariate covariance analysis. The findings showed that by controlling the effect of the pre-test, there is a significant difference ($P<0.01$) between the post-test mean of emotion regulation and social adjustment in the two experimental and control groups. The findings of this research showed that Online narrative therapy has improved emotion regulation and social adjustment of children with reading disorders during the COVID-19 Pandemic.

Keywords: Online Narrative Therapy, Emotional regulation, Reading disorder, Social adjustment, COVID-19.

چکیده

هدف از پژوهش حاضر تعیین اثربخشی قصه درمانی آنلاین بر تنظیم هیجان و سازگاری اجتماعی کودکان با اختلال خواندن در طی شیوع کووید-۱۹ بود. روش مطالعه نیمه آزمایشی با طرح پیش آزمون- پس آزمون با گروه کنترل بود. جامعه آماری شامل کلیه کودکان با اختلال خواندن مراکز درمانی منطقه ۲ شهر تهران در سال ۱۴۰۱ بود. از بین جامعه هدف ۲۰ پسر ۸-۱۲ سال مراجعه کننده به مرکز روانپزشکی راه احیا با استفاده از روش نمونه گیری در دسترس به عنوان حجم نمونه انتخاب و در گروه آزمایش (۱۰ نفر) و گروه کنترل (۱۰ نفر) به شیوه تصادفی جایدهی شدند. در ابتدا هر دو گروه توسط چک لیست تنظیم هیجان شیلدزو همکاران (ERC، ۱۹۹۷) و مقیاس سازگاری اجتماعی کالیفرنیا ثورپ و همکاران (SAS، ۱۹۸۹) مورد ارزیابی قرار گرفتند. جلسات قصه درمانی آنلاین در ۱۰ جلسه ۹۰ دقیقه ای طی ۵ هفته بر روی گروه آزمایش اجرا شد. داده ها با استفاده از تحلیل کوواریانس چند متغیری مورد تحلیل قرار گرفت. یافته ها نشان داد که با کنترل اثر پیش آزمون بین میانگین پس آزمون تنظیم هیجان و سازگاری اجتماعی در دو گروه آزمایش و کنترل تفاوت معناداری در سطح ($P<0.01$) وجود دارد. نتایج نشان داد که قصه درمانی آنلاین موجب بهبود تنظیم هیجان و سازگاری اجتماعی کودکان با اختلال خواندن در طی شیوع کووید-۱۹ شده است.

واژه های کلیدی: قصه درمانی آنلاین، تنظیم هیجان، سازگاری اجتماعی، اختلال خواندن، کووید-۱۹.

تعطیلی مدارس و قرنطینه خانگی به دلیل شیوع بیماری عفونی و مسری کووید-۱۹ بر سلامت جسمی و روانی دانش آموزان تاثیرگذار است و در این بین با توجه به پیامدهای کووید-۱۹ در دوران قرنطینه پر واضح است که کودکان با اختلال یادگیری از جمله اختلال خواندن با چالش‌های بیشتری روبرو هستند (وانگ^۱ و همکاران، ۲۰۲۲). اختلال خواندن یکی از شایع‌ترین مسائل مهم یادگیری است که با مشکلاتی در مهارت‌های مربوط به خواندن، املا، درک مطلب، حفظ کردن، بازشناسی حروف و پردازش واجی مشخص می‌گردد (کاپودیسی^۲ و همکاران، ۲۰۲۲). کودکان با اختلال خواندن ممکن است کلمات بسیاری را بدانند و از آن در گفتار خود استفاده کنند، اما در درک و شناسایی نشانه‌های نوشتاری آن کم‌توان هستند (اسنولینگ^۳ و همکاران، ۲۰۲۰). تقریباً ۸۰ درصد کودکان با اختلال‌های یادگیری، دچار اختلال خواندن هستند (واگنر^۴ و همکاران، ۲۰۲۰). اختلال خواندن در بین پسران دو تا سه برابر بیش از دختران گزارش شده است (انجمن روانپزشکی آمریکا^۵، ۲۰۱۳). کودکان با اختلال خواندن در مقایسه با کودکان عادی سطوح بالاتری از مسائل روانشناختی از جمله اضطراب و نگرانی، رفتارهای پرخاشگرانه و مشکلات بین‌فردی در موقعیت‌های اجتماعی را در کنار مشکلات تحصیلی در مدرسه تجربه می‌کنند (ولکم^۶ و شولت کورن^۷، ۲۰۱۸).

علاوه بر این، پژوهش‌ها نشان داده‌اند که کودکان با اختلال خواندن در مقایسه با هم سن و سالانشان در معرض ابتلا به خطرات بیشتری در تنظیم هیجان هستند (کارنازو^۸ و همکاران، ۲۰۱۹). و تمام فرآیندهای روانشناختی اولیه و رشد هیجانی به طور اجتناب‌ناپذیری از وجود اختلال یادگیری در این کودکان تاثیر می‌پذیرد (پروسن^۹ و همکاران، ۲۰۱۸). از این رو، یکی از عواملی که در مطالعات به عنوان عاملی در حوزه آسیب‌شناسی، تشدید و علت اختلال خواندن مطرح می‌شود، تنظیم هیجان است (حبیبی زاده و همکاران، ۲۰۱۵). مهارت کودکان در تنظیم هیجان به نحوه ارزیابی درونی آن و سپس کنترل میزان برخورد با آن در زمان واقعی بستگی دارد. اینکه چگونه افراد آگاهانه هیجان‌های خود را برای کسب اهداف بیرونی اصلاح می‌کنند (لاسلوروث^{۱۰} و همکاران، ۲۰۲۳). از طرفی سازگاری اجتماعی نیز از دیگر مشکلاتی است که این کودکان با آن دست و پنجه نرم می‌کنند، چرا که این کودکان از مشکلات اجتماعی بیشتری نسبت همسالان خود رنج می‌برند (لیپکا^{۱۱} و همکاران، ۲۰۲۰). سازگاری اجتماعی به معنای سازش‌یافتگی با محیط اجتماعی است که این سازگاری می‌تواند به وسیله انطباق خود با محیط یا تغییر محیط اطراف برای رفع نیازها و رسیدن به وضعیت مطلوب ایجاد شود (شانکار سریواستا^{۱۲}، ۲۰۱۸). ناسازگاری در این کودکان علاوه بر ایجاد تندیگی خانوادگی، با گسترش به محیط‌های اجتماعی دیگر به خصوص مدرسه، بر نوع تعامل‌های میان دانش آموزان اثرگذار بوده و احتمال دارد سبب چالش‌هایی مانند ناسازگاری با هم‌کلاسی‌ها و معلمان و ترک تحصیل گردد (اوپوندو^{۱۳} و همکاران، ۲۰۱۷). در این راستا یافته‌های مطالعه زاهد و همکاران (۱۳۹۱)، نشان داد که مشکلات و سازگاری‌های اجتماعی کودکان با اختلال خواندن اغلب در مدارس نادیده گرفته می‌شود..

متأسفانه در نظام‌های خانواده و مدرسه به ندرت به بهبود تنظیم هیجان و سازگاری اجتماعی کودکان با اختلال خواندن توجه شده است و بیشتر تمرکز مدارس، والدین و درمانگران صرفاً بهبود سطح مهارت خواندن این گروه بوده است، این در حالی است که این اختلال پیامدهای منفی روانشناختی زیادی برای فرد به دنبال دارد که از جمله آن‌ها می‌توان به ضعف در تنظیم هیجان و مشکلات سازگاری اجتماعی اشاره کرد. از این رو لازم است تا بهبود تنظیم هیجان و سازگاری اجتماعی کودکان با اختلال خواندن به عنوان بخشی از برنامه مداخلاتی مورد توجه درمانگران و پژوهشگران قرار گیرد. از جمله مداخلات موثر بر بهبود تنظیم هیجان و ارتقای سازگاری اجتماعی قصه درمانی است. در قصه درمانی روایتی خواندنی و شنیدنی بر پایه تفکر درباره محتویات قصه و انتقال ارزش‌ها، اهداف آموزش مهارت جرات

1. Wang et al
2. Capodiceci et al
3. Snowling et al
4. Wagner et al
5. American Psychiatric Association
6. Volkmer
7. Schulte-Koerne
8. Carnazzo, Dowdy
9. Prosen et al
10. Laslo-Roth et al
11. Lipka et al
12. Shankar Srivastava
13. Opondo et al

ورزی از طریق همانندسازی با قهرمانان داستان ایجاد می‌شود (اریکسون^۱، ۲۰۱۹). آندرسون^۲ (۲۰۱۸)، بر این اعتقاد است که به کمک قصه و با تمرکز کردن بر کاهش ترس‌ها و کمک به ابراز هیجان‌های تهدیدکننده پنهان و آموزش حل مسئله، می‌توان به کاهش مشکلات تنظیم هیجان در کودکان کمک کرد. همچنین آموزه‌ها و پندهای موجود در قصه‌ها برای کودکان قابل فهم و معنادار می‌باشد، به علاوه در قصه درمانی برون ریزی و اندیشه و افکار صورت می‌پذیرد. در حقیقت با این عمل آگاهی کودکان بالاتر رفته که این خود موجب بهبود کیفیت و کمیت ارتباطات و سازگاری اجتماعی اثربخش آنها می‌گردد (درویش، و همکاران، ۱۳۹۹). در تایید این موضوع انوراه^۳ (۲۰۲۰)، به بررسی اثربخشی قصه‌گویی آنلاین بر مهارت‌های اجتماعی کودکان دبستانی پرداخت که نتیجه نشان داد استفاده از این قصه‌ها، موجب بهبود مهارت‌های اجتماعی گروه آزمایش شده است و بوجارد^۴ و همکاران (۲۰۱۳)، در پژوهشی نشان دادند که قصه درمانی موجب بهبود هیجان کودکان می‌شود. ذبیح قاسمی و همکاران (۱۳۹۸)، در پژوهشی با هدف تعیین اثربخشی قصه درمانی بر سازگاری اجتماعی و احساس تنهایی کودکان معلول جسمی حرکتی موثر است. با توجه به مطالب گفته شده مساله پژوهش حاضر این است که آیا قصه درمانی به صورت برخط و آنلاین در طی شیوع کووید-۱۹ که کودکان با اختلال خواندن در دوران قرنطینه خانگی هستند، می‌تواند بر تنظیم هیجان و سازگاری اجتماعی آن‌ها تاثیر مثبتی داشته باشد. در ضمن یافته‌های این پژوهش می‌تواند درمانگران را با اهمیت موثر بودن قصه درمانی به صورت آنلاین زمانی که امکان ارائه خدمات توانبخشی به صورت حضوری وجود ندارد آشنا سازد. بنابراین پژوهش حاضر با هدف تعیین اثربخشی قصه درمانی آنلاین بر تنظیم هیجان و سازگاری اجتماعی کودکان با اختلال خواندن در در طی شیوع کووید-۱۹ انجام شد.

روش

روش پژوهش حاضر، نیمه آزمایشی با طرح پیش‌آزمون- پس‌آزمون و گروه کنترل بود. جامعه آماری شامل کلیه کودکان با اختلال خواندن مراکز درمانی منطقه ۲ شهر تهران در سال ۱۴۰۱ بود. از بین جامعه هدف ۲۰ پسر ۸-۱۲ سال مراجعه کننده به مرکز روانپزشکی راه احیا با استفاده از روش نمونه‌گیری در دسترس با توجه به ملاک‌های ورود به عنوان نمونه انتخاب شدند و به شیوه تصادفی در دو گروه آزمایش (۱۰ نفر) و گواه (۱۰ نفر) جایدهی شدند. علت انتخاب این حجم از نمونه در نظر گرفتن نوع اختلال یعنی محدودیت دسترسی به کودکان با اختلال خواندن بود. ملاک‌های ورود شامل دریافت تشخیص اختلال خواندن توسط روانشناس درج شده در پرونده روانپزشکی، جنسیت پسر، محدوده سنی ۸ تا ۱۲ سال، رضایت کتبی والدین برای شرکت در برنامه درمانی و ملاک‌های خروج از مطالعه شامل انصراف در حین جلسات درمانی و غیبت در بیش از دو جلسه از جلسات درمانی و انجام ندادن صحیح فعالیت‌ها بود. ملاحظات اخلاقی پژوهش شامل: آگاه ساختن والدین از طرح پژوهشی، رضایت کامل والدین از شرکت فرزندشان در پژوهش، اطمینان دادن به والدین در مورد رازداری اطلاعات خصوصی آنها و عدم دریافت هزینه از آزمودنی‌ها بود. جهت تحلیل داده‌ها از آزمون تحلیل کوواریانس چند متغیری با نرم‌افزار آماری SPSS نسخه ۲۶ استفاده شد.

ابزار سنجش

چک لیست تنظیم هیجان^۵ (ERC): چک لیست تنظیم هیجان، شامل ۲۴ گویه است که فرآیندهای هیجانی و تنظیم هیجان از جمله بی‌ثباتی عاطفی، شدت، ظرفیت، انعطاف پذیری و تناسب موقعیتی را اندازه می‌گیرد. این ابزار توسط شیلدز^۶ و همکاران (۱۹۹۷) تدوین شد. این چک لیست برای کودکان دارای ۶ تا ۱۶ سال قابل اجرا است و سوال‌های آن در کمتر از ۱۰ دقیقه پاسخ داده می‌شود. گویه‌ها در طیف لیکرت چهار درجه‌ای تنظیم شده‌اند (از ۱=هرگز تا ۴=همیشه) و به ۲ خرده مقیاس تقسیم می‌شوند: تنظیم هیجان و بی‌ثباتی/منفی‌گرایی. تنظیم هیجان از طریق ۸ گویه (سوالات ۱، ۳، ۵، ۷، ۹، ۱۵، ۱۶ و ۲۱) ارزیابی می‌شود که تجلیات عاطفی متناسب به لحاظ موقعیتی، همدلی و خودآگاهی هیجانی را می‌سنجد. نمرات بالاتر دلالت بر ظرفیت بیشتر در مدیریت و تعدیل برانگیختگی هیجانی دارد. خرده مقیاس بی‌ثباتی/منفی‌گرایی شامل ۱۶ گویه است که انعطاف ناپذیری، بدتنظیمی، عاطفه منفی، پیش‌بینی ناپذیری

1. Erickson
2. Anderson.
3. Anwara
4. Bouchard et al
5. Emotion Regulation Checklist
6. Shields et al

و تغییر خلق ناگهانی را می‌سنجد. نمره‌های بالاتر واکنش هیجانی افراطی و تغییرات خلق در هیجان نامرتب با وقایع یا محرکات بیرونی دلالت دارد (شیلدز و همکاران، ۱۹۹۷). در رابطه با روایی، این چک لیست با دو خرده مقیاس پرخاشاگری و نقص توجه از فهرست واریسی رفتار کودک- معلم^۱ آخنباخ^۲، همبستگی معنادار به ترتیب ۰/۵۰- و ۰/۴۸- داشته است، که نشان دهنده روایی واگرایی^۳ مناسب این ابزار است. به علاوه این ابزار با آزمون توانمندی کلامی آزمون تجدید نظر شده واژه‌های مصور پی بادی^۴ همبستگی مثبت و معناداری برابر ۰/۱۶ داشته که حاکی از روایی همگرایی^۵ قابل قبول این ابزار است (شیلدز و همکاران، ۱۹۹۷). در رابطه با پایایی این چک لیست، در پژوهش ملینا^۶ و همکاران (۲۰۱۴)، که ویژگی‌های روانسنجی این ابزار مورد بررسی قرار گرفت آلفای کرونباخ ۰/۷۹ برای تنظیم هیجان و ۰/۹۰ برای بی‌ثباتی / منفی‌گرایی به دست آمد است. در ایران در پژوهش محمودی و همکاران (۱۳۹۵)، این ابزار از نظر روایی و پایایی مورد بررسی قرار گرفت و روایی محتوایی و صوری ابزار تأیید شد و در رابطه با پایایی این ابزار در کودکان عادی با ضریب آلفای کرونباخ ۰/۷۴ و ضریب تنصیف گاتمن ۰/۷۲ به دست آمد که به همسانی درونی و پایایی خوب این ابزار در کودکان دلالت دارد. در پژوهش حاضر ضریب آلفای کرونباخ برای خرده مقیاس تنظیم هیجان ۰/۷۶ و خرده مقیاس بی‌ثباتی / منفی‌گرایی ۰/۸۲ به دست آمد.

مقیاس سازگاری اجتماعی کالیفرنیا^۷ (SAS): مقیاس شخصیت کالیفرنیا شامل دو مقیاس عمده سازگاری خویشتن و سازگاری اجتماعی است. این مقیاس نیمرخ سازگاری فردی و اجتماعی فرد را اندازه گیری می‌کند و توسط ثورب^۸ و همکاران (۱۹۸۹)، خدایاری فرد و همکاران (۱۳۸۱)، برای اولین بار منتشر شده است. در این پژوهش بخش سازگاری اجتماعی این مقیاس مورد استفاده قرار گرفته است. این بخش از آزمون دارای سه زیر مقیاس مهارت‌های اجتماعی، گرایش ضداجتماعی و روابط مدرسه ای است. پاسخویی به ۴۵ سوال مقیاس سازگاری اجتماعی به صورت بلی و خیر می‌باشد. براساس پژوهش ثورب و همکاران (۱۹۸۹) به منظور بررسی روایی از روش تحلیل عاملی بهره گرفته شد که نتایج نشان دهنده وجود سه عامل است که به صورت کلی ۰/۷۴ از واریانس کل آزمون را تبیین می‌کند و پایایی کل این آزمون نیز ۰/۹۵ گزارش شده است (خدایاری فرد و همکاران، ۱۳۸۱). در ایران براساس پژوهش خدایاری فرد و همکاران (۱۳۸۱) به منظور بررسی روایی از روش تحلیل عاملی بهره گرفته شد که نتایج نشان دهنده وجود سه عامل است که به صورت کلی ۰/۶۸ از واریانس کل آزمون را تبیین می‌کند. در پژوهش حاضر پایایی با محاسبه فرمول ۲۰ کودر-ریچاردسون ۰/۸۲ و به روش بازآزمایی با فاصله ۳ ماه، ۰/۷۶ به دست آمد.

برنامه آموزشی: در این پژوهش جلسات درمانی در ۱۰ جلسه ۹۰ دقیقه ای در طی ۵ هفته در گوگل میت توسط ۲ پژوهشگر بر روی گروه آزمایش اجرا شد. در این پژوهش از برنامه درمانی مندرج در کتاب کاربرد قصه درمانی در پژوهش (اسدی، ۱۳۹۴)، بهره گرفته شد و اثربخشی این درمان در پژوهش علی مرادی و همکاران (۱۳۹۸)، تأیید شده است. در پژوهش حاضر برای ارزیابی روایی محتوایی برنامه از نسبت روایی لاوشه استفاده شد که مقدار ۰/۸۲ و مطلوب به دست آمد. خلاصه جلسات در جدول ۱ آورده شده است.

جدول ۱. خلاصه جلسات قصه درمانی آنلاین به تفکیک

نام جلسه	محتوای جلسه	اهداف جلسه	فعالیت و روش تدریس	هدف نهایی
اول	تشریح قصه دختری در مزرعه	دستیابی به افکار ناکارآمد آزمودنی‌ها و شیوه کنار آمدن آن‌ها با مشکلاتشان	سخنرانی توسط پژوهشگر و پرسش و پاسخ با آزمودنی‌ها	ارتقای مهارت‌های شناختی
دوم	تشریح قصه ذهن خلاق	برجسته کردن توانمندی‌های شناختی آزمودنی‌ها	سخنرانی توسط پژوهشگر و پرسش و پاسخ با آزمودنی‌ها	ارتقای مهارت‌های شناختی

1. Child Behavior Checklist-Teacher's Report Form .

2. Achenbach

3. divergent validity

4. Peabody Picture Vocabulary Test-Revised 4.

5. Convergent Validity

6. Molina et al.

7. Social Adjustment Scale

8. Thorpe et a

برای حل تعارض‌ها و عوامل فشارزا	
سوم	تشریح قصه دختر روستایی باهوش، الاغ دانا و تله خاک کشف راهبردهای شناختی آزمودنی‌ها و ارائه راه حل مناسب برای اصلاح راهبردها سخنرانی توسط پژوهشگر و پرسش و پاسخ با آزمودنی‌ها ارتقای مهارت‌های شناختی
چهارم	تشریح قصه صخره و شبیه مادرم افزایش آگاهی و هوشیاری آزمودنی‌ها از احساسات و هیجان‌هایشان سخنرانی توسط پژوهشگر و پرسش و پاسخ با هیجانی ارتقای مهارت‌های هیجانی
پنجم	تشریح قصه باران احساسات افزایش توانایی آزمودنی‌ها در برقراری ارتباط کلامی و ابراز احساسات فعالیت سخنرانی توسط پژوهشگر و ایفای نقش ارتقای مهارت‌های هیجانی
ششم	تشریح قصه چرخ و فلک چرخ و فلک کمک به کشف و تخلیه افکار و احساسات پنهان سخنرانی توسط پژوهشگر و ایفای نقش ارتقای مهارت‌های هیجانی
هفتم	تشریح قصه پروانه ای که هرگز نتوانست پرواز کند مواجهه تدریجی با موانع و پذیرش آن‌ها و ارائه راه حل مناسب سخنرانی توسط پژوهشگر و ایفای نقش ارتقای مهارت‌های رفتاری
هشتم	تشریح قصه درخت مشکلات کمرنگ جلوه دادن منابع تهدیدکننده و کاهش حساسیت به منابع ترس، تهدید و شکست سخنرانی توسط پژوهشگر و پرسش و پاسخ با آزمودنی‌ها ارتقای مهارت‌های رفتاری
نهم	تشریح قصه رؤیای دریا و گاهی باید نشنید افزایش آگاهی از توانمندیهای آزمودنی‌ها جهت دستیابی به اهداف و افزایش تلاش به کمک سخنرانی توسط پژوهشگر و پرسش و پاسخ با آزمودنی‌ها بهبود انگیزه

یافته‌ها

در پژوهش حاضر شرکت‌کنندگان شامل ۲۰ پسر با اختلال خواندن بود که ۱۰ نفر در گروه کنترل و ۱۰ نفر نیز در گروه آزمایش قرار گرفته‌اند. بر اساس اطلاعات به‌دست‌آمده میانگین نمرات سن شرکت‌کنندگان در گروه کنترل برابر ۱۰/۱۳ سال و انحراف استاندارد ۱/۶۴ بود و میانگین نمرات سن شرکت‌کنندگان در گروه آزمایش برابر ۱۰/۴۷ سال و انحراف استاندارد ۱/۸۹ بود. میانگین و انحراف معیار نمرات پیش‌آزمون و پس‌آزمون خرده‌مقیاس‌های تنظیم هیجان و سازگاری اجتماعی گروه‌ها به ترتیب در جدول ۲ ارائه شده است.

جدول ۲. شاخص‌های توصیفی نمرات پیش‌آزمون-پس‌آزمون تنظیم هیجان و سازگاری اجتماعی در گروه آزمایش و کنترل

گروه	متغیر	پیش‌آزمون	پس‌آزمون
		انحراف استاندارد	انحراف استاندارد
کنترل	تنظیم هیجان	۱۶/۱۰	۱/۹۱
	بی‌ثباتی/منفی‌گرایی	۳۸/۹۰	۶/۰۱
آزمایش	تنظیم هیجان	۱۵/۲۰	۲/۸۶
	بی‌ثباتی/منفی‌گرایی	۳۷/۸۰	۶/۶۳

اثربخشی قصه درمانی آنلاین بر تنظیم هیجان و سازگاری اجتماعی کودکان با اختلال خواندن در طی شیوع کووید-۱۹
The effectiveness of Online Narrative Therapy on emotional regulation and social adjustment of children with reading ...

کنترل		آمایش	
مهارت‌های اجتماعی	۸/۳۰	۲/۵۸	۸/۹۰
گرایش ضد اجتماعی	۱۱/۷۰	۲/۴۹	۲/۳۰
روابط مدرسه‌ای	۷/۱۴	۲/۸۲	۷/۹۲
مهارت‌های اجتماعی	۸/۷۰	۳/۷۱	۴/۵۶
گرایش ضد اجتماعی	۱۱/۵۰	۲/۷۵	۲/۷۸
روابط مدرسه‌ای	۷/۳۰	۲/۵۴	۳/۴۲

بر اساس نتایج مندرج شده در جدول ۲، نمرات میانگین خرده مقیاس‌های بی ثباتی/منفی‌گرایی و گرایش ضد اجتماعی در گروه آزمایش، نسبت به گروه کنترل، در مراحل پس‌آزمون نسبت به مرحله پیش‌آزمون کاهش و میانگین نمرات خرده مقیاس‌های تنظیم هیجان، مهارت‌های اجتماعی و روابط مدرسه‌ای در گروه آزمایش، نسبت به گروه کنترل، در مراحل پس‌آزمون نسبت به مرحله پیش‌آزمون افزایش یافته است. برای بررسی نرمال بودن توزیع نمرات تنظیم هیجان از آزمون شاپیرو-ویلک استفاده شد که با توجه به عدم معنی‌داری مقادیر بدست آمده فرض نرمال بودن توزیع نمرات تایید شد. نتایج آزمون بررسی همگنی شیب رگرسیون پیش‌آزمون و پس‌آزمون نمرات در دو گروه، نشان داد که شیب رگرسیون در هر دو گروه برابر است ($F_{4,26}=0/646, P>0/05$). نتایج آزمون لوین برای بررسی همگنی واریانس متغیرهای وابسته در گروه‌ها نشان داد که واریانس خرده مقیاس‌های تنظیم هیجان ($F_{1,18}=1/980, p>0/05$) و بی ثباتی/منفی‌گرایی ($F_{1,18}=1/999, p>0/05$) در گروه‌ها برابر می‌باشد. نتایج آزمون باکس برای بررسی برابری ماتریس کواریانس متغیرهای وابسته در بین گروه آزمایش و کنترل نیز نشان داد که ماتریس کواریانس متغیرهای وابسته در گروه‌ها برابر است ($F=1/140, p>0/05$). نتایج آزمون خی دو بارتلت برای بررسی کرویت یا معنی‌داری رابطه بین متغیرها نشان داد که رابطه بین این مولفه‌ها معنی‌دار است ($X^2=18/259, df=2, p<0/01$). پس از بررسی پیش فرض‌های تحلیل کواریانس نتایج آزمون نشان داد که بین گروه‌های آزمایش و کنترل در متغیر تنظیم هیجان تفاوت معنی‌داری وجود دارد ($F_{2,15}=15/051, p<0/01, Wilks Lambda=0/333$). برای بررسی نرمال بودن توزیع نمرات خرده مقیاس‌های سازگاری اجتماعی از آزمون شاپیرو-ویلک استفاده شد که با توجه به عدم معنی‌داری مقادیر بدست آمده فرض نرمال بودن توزیع نمرات تایید شد. نتایج آزمون بررسی همگنی شیب رگرسیون پیش‌آزمون و پس‌آزمون نمرات در دو گروه نشان داد که شیب رگرسیون در هر دو گروه برابر است ($F_{6,22}=0/374, P>0/05$). نتایج آزمون لوین برای بررسی همگنی واریانس متغیرهای وابسته در گروه‌ها نشان داد که واریانس خرده مقیاس‌های مهارت‌های اجتماعی ($F_{1,18}=2/186, p>0/05$)، گرایش ضد اجتماعی ($F_{1,18}=0/227, p>0/05$) و روابط مدرسه‌ای ($F_{1,18}=0/052, p>0/05$) در گروه‌ها برابر می‌باشد. نتایج آزمون باکس برای بررسی برابری ماتریس کواریانس متغیرهای وابسته در بین هر دو گروه نیز نشان داد که ماتریس کواریانس متغیرهای وابسته در گروه‌ها برابر است ($Box M=4/750, F=0/647, p>0/05$). نتایج آزمون خی دو بارتلت برای بررسی معنی‌داری رابطه بین متغیرها نشان داد که رابطه بین این خرده مقیاس‌ها معنی‌دار است ($X^2=26/924, df=5, p<0/01$). پس از بررسی پیش فرض‌ها، نتایج آزمون نشان داد که بین گروه‌های آزمایش و کنترل در خرده مقیاس‌های متغیر سازگاری اجتماعی تفاوت معنی‌داری وجود دارد ($F_{3,13}=7/533, p<0/01, Wilks Lambda=0/365$). برای بررسی این که گروه آزمایش و کنترل در کدام یک از متغیر تنظیم هیجان و سازگاری اجتماعی با یکدیگر تفاوت دارند نتایج تحلیل کواریانس در جدول ۳ گزارش شده است.

جدول ۳: نتایج تحلیل کواریانس تک متغیری تفاوت گروه‌های آزمایش و کنترل در تنظیم هیجان و سازگاری اجتماعی

متغیر	منبع	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	F	سطح معنی‌داری	اندازه اثر
تنظیم هیجان	بین گروهی	۵۵/۶۹	۱	۵۵/۶۹		۰/۰۰۵	۰/۴۰
	خطا	۸۲/۶۱	۱۶	۵/۱۶			
بی ثباتی/منفی‌گرایی	بین گروهی	۸۶/۹۳	۱	۸۶/۹۳		۰/۰۰۲	۰/۴۵
	خطا	۱۰۶/۳۸	۱۶	۶/۴۹			
مهارت‌های اجتماعی	بین گروهی	۱۹/۴۸	۱	۱۹/۴۷		۰/۰۰۷	۰/۳۹
	خطا	۲۹/۴۴	۱۵	۱/۹۶			

۰/۴۸	۰/۰۰۲	۱۴/۳۲	۷۹/۰۱	۱	۷۹/۰۱	بین گروهی	گرایش ضد اجتماعی
			۵/۵۲	۱۵	۸۲/۸۴	خطا	
۰/۴۱	۰/۰۰۵	۱۰/۷۶	۳۸/۹۵	۱	۳۸/۹۵	بین گروهی	روابط مدرسه‌ای
			۳/۶۱	۱۵	۵۴/۲۹	خطا	

با توجه به جدول ۳ آماره F برای خرده مقیاس‌های تنظیم هیجان ($F_{1,16}=10/78, P<0/01$) و بی ثباتی/منفی‌گرایی ($P<0/01$)، $F_{1,16}=13/01$ معنی‌دار است. یافته‌ها نشانگر این است که بین گروه‌ها در این متغیرها تفاوت معنی‌داری وجود دارد. با توجه به این یافته‌ها می‌توان گفت که قصه درمانی آنلاین موثر بوده و موجب بهبود تنظیم هیجان کودکان با اختلال خواندن در طی کووید-۱۹ شده است. اندازه اثر نیز نشان می‌دهد که عضویت گروهی ۴۰ درصد از تغییرات تنظیم هیجان و ۴۵ درصد از تغییرات بی ثباتی/منفی‌گرایی را تبیین می‌کند. برای سازگاری اجتماعی آماره F برای خرده مقیاس‌های مهارت‌های اجتماعی ($F_{1,15}=9/92, P<0/01$)، گرایش ضد اجتماعی ($F_{1,15}=14/32, P<0/01$) و روابط مدرسه‌ای ($F_{1,15}=10/76, P<0/01$) معنی‌دار است. این یافته‌ها نشانگر آن هستند که بین گروه‌ها در این متغیرها تفاوت معنی‌داری وجود دارد. با توجه به این یافته‌ها قصه درمانی موثر بوده و موجب بهبود سازگاری اجتماعی کودکان با اختلال خواندن در طی کووید-۱۹ شده است. اندازه اثر نشان می‌دهد که عضویت گروهی ۳۹ درصد از تغییرات مهارت‌های اجتماعی، ۴۸ درصد از تغییرات گرایش ضد اجتماعی و ۴۱ درصد از تغییرات روابط مدرسه‌ای را تبیین می‌کند.

بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف تعیین اثربخشی قصه درمانی آنلاین بر تنظیم هیجان و سازگاری اجتماعی کودکان با اختلال خواندن در طی شیوع کووید-۱۹ انجام شد. اولین یافته این پژوهش نشان داد که قصه درمانی آنلاین بر بهبود تنظیم هیجان موثر بوده است. این یافته با نتایج بوچارد و همکاران (۲۰۱۳)، همسو بود. در راستای تبیین این یافته‌ها می‌توان گفت قصه گویی و قصه خوانی فرایندهای رشد و تحول هیجانی کودکان را تسهیل می‌کند و به آن‌ها دیدگاه نو به سوی دیگران و روابط و تعاملات بین فردی ارائه می‌دهد. به همین دلیل است که کودکانی که تحت تأثیر قصه گویی و قصه خوانی هستند، یاد می‌گیرند که چگونه هیجانات خود را ابراز کنند و چگونه از هیجانات دیگران بهره مند شوند و به نوعی هیجانات خود را متناسب با موقعیت‌های گوناگون تنظیم کنند (کوجوولا و همکاران، ۲۰۲۰). همچنین در قصه گویی همسان‌سازی با شخصیت‌های موجود در قصه و موقعیت‌هایی که قصه کودک را در کشف و شناسایی هیجانات خود و دیگران یاری می‌رساند. موجب بهبود تنظیم هیجان کودکان می‌گردد (اریکسون، ۲۰۱۹). در دیگر تبیین می‌توان گفت: قصه‌ها می‌توانند از طریق تخلیه هیجانی در کودکان باعث تأثیر در بالا رفتن خلق آن‌ها شوند. به نظر می‌رسد که در طول قصه درمانی، کودکان با مشاهده شخصیت‌های گوناگون قصه، پیچیدگی‌های رفتار انسان را درک می‌کنند و بهتر می‌توانند با اطرافیان رابطه هیجانی برقرار کنند (کریمیایی و فردوسی پور، ۱۴۰۰). همچنین کودکان با فن قصه‌گویی می‌توانند با هیجانات و رفتارهایی مقابله کنند که هنوز نمی‌توانند با مشاور خود به صورت مستقیم صحبت کنند و در قصه درمانی تلاش بر این است که کودکان نسبت به هیجانات خود آگاهی بیش تری پیدا کنند به ویژه در هنگام مواجهه با مشکلات این آگاهی بیشتر می‌گردد (پرن‌دین و غلامی، ۱۴۰۰).

دومین یافته این پژوهش نشان داد که قصه درمانی آنلاین موثر بوده و موجب بهبود سازگاری اجتماعی کودکان با اختلال خواندن در طی شیوع کووید-۱۹ شده است. این یافته با نتایج انوراه (۲۰۲۰) و ذبیح قاسمی و همکاران (۱۳۹۸)، همسو بود. در راستای تبیین این یافته می‌توان گفت قصه گویی همانند یک فن درمانی ابعاد گسترده‌ای دارد و تنها به درمان اختلال‌های روان‌شناختی کودکان محدود نمی‌شود. در قصه درمانی فرض بر این است که تغییر در زبان و ادبیات قصه‌های زندگی خود، به تغییر در معانی زندگی فرد منجر می‌شود و تغییر در قصه‌ی زندگی، فرصت‌های جدیدی برای سازگاری اجتماعی ایجاد می‌کند (هاینس^۲ و رایت، ۲۰۲۳). و برخی از فنون قصه گویی در کودکان ناسازگار موجب کاهش ناسازگاری می‌گردد: از جمله کمک به کودکان ناسازگار برای افزایش خودآگاهی هیجانی از طریق شناسایی احساسات و هیجان‌ها ی قهرمان قصه‌ها و ساختن قصه‌هایی با کلمات احساسی و ابراز احساساتشان در خلال قصه‌ها، شنیدن قصه‌هایی با مضامین سازگاری یا قصه‌هایی که بیانگر مشکلاتی

1. Koivula et al
2. Haines & Wright

- Capodiecì, A., Romano, M., Castro, E., Di Lieto, M. C., Bonetti, S., Spoglianti, S., & Pecini, C. (2022). Executive Functions and Rapid Automatized Naming: A New Tele-Rehabilitation Approach in Children with Language and Learning Disorders. *Children*, 9(6), 822. <https://doi.org/10.3390/children9060822>.
- Carnazzo, K., Dowdy, E., Furlong, M. J., & Quirk, M. P. (2019). An evaluation of the Social Emotional Health Survey—Secondary for use with students with learning disabilities. *Psychology in the Schools*, 56(3), 433-446. <https://doi.org/10.1002/pits.22199>.
- Erickson, M. (2019). *The role of story in changing life and personality (story therapy)*. (Translated by Mehdi Qaracheh Daghi). Tehran: Circle.
- Habibzadeh, A., Pourabdol, S., & Saravani, S. (2015). The effect of emotion regulation training in decreasing emotion failures and self-injurious behaviors among students suffering from specific learning disorder (SLD). *Medical journal of the Islamic Republic of Iran*, 29, 279. <https://doi.org/10.4103%2F2249-4863.152243>
- Haines, D., & Wright, J. (2023). Thinking in stories: Narrative reasoning of an occupational therapist supporting people with profound intellectual disabilities' engagement in occupation. *Occupational Therapy In Health Care*, 37(1), 177-196. <https://doi.org/10.1080/07380577.2021.2022260>.
- Koivula, M., Turja, L., & Laakso, M. L. (2020). Using the storytelling method to hear children's perspectives and promote their social-emotional competence. *Journal of Early Intervention*, 42(2), 163-181. <https://doi.org/10.53810/11988.099/10.1177>.
- Lansing, H. E. (2022). Storytelling and Narrative Therapy through Art among Refugee Children: A Literature Review. https://digitalcommons.lesley.edu/expressive_theses/010.
- Lipka, O., Sarid, M., Zorach, I.A., Bufman, A., Hagag, A.A., & Peretz, H. (2020). Adjustment to Higher Education: A Comparison of Students With and Without Disabilities. *Front. Psychol*, 11, 1-11. <https://doi.org/10.1007/s10212-023-00677-6>.
- Lohvansuu, K., Torppa, M., Ahonen, T., Eklund, K., Hämäläinen, J. A., Leppänen, P. H., & Lyytinen, H. (2021). Unveiling the mysteries of dyslexia—Lessons learned from the prospective Jyväskylä longitudinal study of dyslexia. *Brain sciences*, 11(4), <https://doi.org/10.3390/brainsci11040427>.
- Opondo, C. M., Raburu, P.A., & Aloka, P.J.O. (2017). Influence of age on adjustment of readmitted teenage mothers in secondary schools Kenya: A case study of Ugenya sub-country. *International Journal of Current Research*, 9(11), 60812-60818. <http://ir.jooust.ac.ke:8080/xmlui/handle/123456789/2611>.
- Prosen, S., & Jendričko, T. (2019). A Pilot study of emotion regulation strategies in a psychodrama group of psychiatric patients. *Journal of Creativity in Mental Health*, 14(1), 2-9. <https://doi.org/10.1080/15401382.2018.1486260>.
- Shankar Srivastava, P. (2018). Social adjustment problems of school going academic achievers. *International Journal of Academic Research and Development*, 3(1), 164-166.
- Shields, A., & Cicchetti, D. (1997). Emotion regulation among school-age children: the development and validation of a new criterion Q-sort scale. *Developmental psychology*, 33(6), 906. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/0012-1649.33.6.906>
- Snowling, M. J., Hulme, C., & Nation, K. (2020). Defining and understanding dyslexia: past, present and future. *Oxford Review of Education*, 46(4), 501-513. <https://doi.org/10.1017/ed.2020.17>.
- Volkmer, S., & Schulte-Koerne, G. (2018). Cortical responses to tone and phoneme mismatch as a predictor of dyslexia? A systematic review. *Schizophrenia Research*, 191, 148-160. <https://doi.org/10.1016/j.schres.2017.07.010>.
- Wagner, R. K., Zirps, F. A., Edwards, A. A., Wood, S. G., Joyner, R. E., Becker, B. J., ... & Beal, B. (2020). The prevalence of dyslexia: A new approach to its estimation. *Journal of learning disabilities*, 53(5), 354-365. <https://doi.org/10.1177/00221942.20.377>.
- Wang, G., Zhang, Y., Zhao, J., Zhang, J., & Jiang, F. (2020). Mitigate the effects of home confinement on children during the COVID-19 outbreak. *The Lancet*, 395(10228), 945-947. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(20\)30547-X](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(20)30547-X)

اثربخشی قصه درمانی آنلاین بر تنظیم هیجان و سازگاری اجتماعی کودکان با اختلال خواندن در طی شیوع کووید-۱۹
The effectiveness of Online Narrative Therapy on emotional regulation and social adjustment of children with reading ...